

XALQ TA'LIMI

ISSN 2181-7839

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

Muassis:

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi

PUBLIC EDUCATION

SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL
MINISTRY OF PUBLIC EDUCATION OF THE
REPUBLIC OF UZBEKISTAN

2021

5-son
(maxsus)

Jurnal 1918-yil dekabr oyidan chiqa boshlagan
O'zMAA tomonidan 2013-yil 4-martda qaytadan ro'yxatga olinib, 0104-raqamli guvohnoma berilgan.

TOSHKENT

TAHRIRIYAT

- 4** Sog'lom turmush tarzi – farovon hayot asosi ekanligini targ'ib qilish dolzarb ijtimoiy-pedagogik muammo

TA'LIM VA TARBIYA NAZARIYASI

- T. Achilov 6** Pedagogik ta'lim innovatsion klaster yondashuvida o'zaro hamkorlikning didaktik imkoniyatlari
- A. Abdulaxatov 10** Kurash orqali talabalarga milliy va umuminsoniy qadriyatlarini singdirishning ilmiy-nazariy asoslari
- A. Tursunov 13** Tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda chaqiriqqacha harbiy ta'lim o'qituvchilarining pedagogik imkoniyatlari
- A. Abdulaxatov, B. Muxtorov 16** Talaba-yoshlarda kurash sport turini tatbiq etish ma'naviy-axloqiy tarbiya vositasi sifatida
- A. Shadiyev 20** Bolalar va o'smirlar bilan o'tkaziladigan yengil atletika mashg'ulotlarining ilmiy-amaliy ahamiyati
- M. Shermatov 24** Umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quv dasturida voleybol darsining ahamiyati
- J. Shukurllayev 28** Voleybol sport turi vositasida maktab o'quvchilarida jismoniy sifatlarni rivojlantirishda akmeologik yondashuvning didaktik imkoniyatlari
- J. Xudoyberganov 31** Ta'lim muassasalarida o'quvchilar jismoniy tarbiyasining amaliy ahamiyati

TA'LIM VA TARBIYA METODIKASI

- F. Nurmatov 34** Harakatli o'yinlar bola tarbiyasining asosiy usuli sifatida
- U. Zokirov 38** Umumiy o'rta ta'lim maktablarida jismoniy tarbiyada sinfdan tashqari ishlarni tashkil etishning shakllari
- A. Yusupbayeva 42** Maktabgacha yoshdagi bolalarning jismoniy rivojlanishida harakatli o'yinlarni tashkil etish usullari
- R. Atajanova 46** Ishchi daftarning boshlang'ich sinf o'quvchilari ijodiy qobiliyatini shakllantirishdagi o'rni
- B. Ko'kiyev 49** Yordamchi proyeksiyalash usulida pozitsion masalalarni yechishning metodik qulayligi

TA'LIM SIFATI: MAZMUN VA MOHIYAT

- S. Xabibullayev 53** Umumiy o'rta ta'lim maktablarida sport o'yinlari futbol bo'yicha musobaqalarni tashkil etishning ahamiyati
- J. Shukurllayev 57** Klaster yondashuv asosida voleybolchilarning jismoniy ko'rsatkichlarini rivojlantirish
- A. Sultonov 60** Belbog'li kurash qoidalarining xususiyatlari
- V. Karayev 63** Kompetensiyalarning innovatsion ta'lim klasteridagi ahamiyati
- D. Umaraliyeva 66** Sportchilarda dispanser nazoratini tashkil etishning xususiyatlari

MILLIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI

- I. Marasulova, N. Boymurotov 69** O'zbekiston me'moriy yodgorliklarida naqsh bezaklarining ahamiyati
- S. Sobirov 73** Talaba-yoshlarning mafkuraviy immunitetini mustahkamlash, ularda yuksak axloq, kasbga sadoqat kabi insoniy fazilatlarini shakllantirishda tasviriy san'atning o'rni

TA'LIM VA TARBIYA FIDOYILARI

- B. Baymetov 76** El sevgan ijodkor rassom, maktab yaratgan mehribon ustoz
- S. Ataxanova 80** Chizma geometriya va chizmachilik fanini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar
- M. Achilova 84** Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarning tasviriy faoliyatda ijodkorligini rivojlantirish
- E. Achilova 88** O'tkir Hoshimov asarlarida badiiy psixologizm muammosi

ILM, MA'RIFAT VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR

- X. Muratov 92** Mustaqil ta'limni tashkil etish va boshqarishda elektron ta'lim resurslari hamda multimediali o'qitish vositalaridan foydalanishning dolzarbligi
- U. Zokirov 97** Oliy pedagogik ta'lim magistrilarida axborot-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish usullari
- Sh. Jo'rayev 101** Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik fani o'qituvchilarining pedagogik qobiliyatlarini rivojlantirish

ТЕОРИЯ В ОБРАЗОВАНИИ

- Т. Ачилов 105** Кластеризация методических задач учебной дисциплины "Физическая культура" в высшем образовании
- И. Чориев 109** Педагогическое проектирование кластерного подхода в системе повышения квалификации
- Р. Маматкулов 112** Научно-теоретические основы развития физической культуры студентов высших учебных заведений кластерным методом
- В. Караев 115** Развитие профессиональной компетентности преподавателей школы на основе кластерного подхода

МЕТОДИКА ОБРАЗОВАНИЯ

- А. Султонов 118** Значение кластерного метода в развитии физической культуры детей школьного возраста
- Т. Зуфаров 121** Методика развитие координационных способностей у детей младшего школьного возраста
- С. Хабибуллаев 126** Совершенствование педагогических механизмов обучения правилам спортивных игр на уроках физической культуры
- А. Жумаев 131** Методика специальной физической подготовки студентов по волейболу в соревновательном периоде методом кластера
- Т. Зуфаров 135** Общепедагогические методы используемые на уроке физического воспитания в школе

ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ

- И. Чориев 139** Андрагогический подход к педагогическим проектированиям в системе переподготовки и повышения квалификации

Ulug'bek ZOKIROV,

Chirchiq davlat pedagogika instituti, "Jismoniy madaniyat" kafedrası o'qituvchisi

OLIIY PEDAGOGIK TA'LIM MAGISTRLARIDA AXBOROT – KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISH USULLARI

Annotatsiya

Maqolada oliy pedagogika ta'lim magistrilarida axborot-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish yo'nalishlari, kompyuter texnologiyalari va axborotlarni samarali qo'llashning zamonaviy usullari, axborot materiallaridan foydalanish bo'yicha ishlangan dasturlardan ijtimoiy va shaxsiy faoliyatlarida qo'llay olishlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar. Axborot-kommunikativ texnologiya, axborot-kommunikativ kompetentlik, internet tarmog'i, axborotlardan samarali foydalanish.

В статье рассматриваются вопросы развития информационно-коммуникативных компетенций у магистров высшего педагогического образования, современные методы компьютерных технологий и эффективного использования информации, умение использовать разработанные программы по использованию информационных материалов в общественной и личной деятельности.

Ключевые слова. Информационно-коммуникативная технология, информационно-коммуникативная компетенция, сеть интернет, эффективное использование информации.

The article discusses the development of information and communication competencies in masters of higher pedagogical education, modern methods of computer technology and effective use of information, the use of programs for the use of information materials in social and personal activities.

Key words. Information and communication technology, information and communication competence, the Internet, effective use of information.

Axborot-kommunikativ texnologiyalar davrida oliy pedagogik ta'lim tizimida axborot-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish ta'lim sohasining dolzarb muammolaridan biri bo'lib kelmoqda. So'nggi yillarda axborot-kommunikativ kompetentlik oliy pedagogik ta'limda ilmiy-pedagogik adabiyotlarda va huquqiy normativ hujjatlarda ma'lum darajada yoritilib berilmoqda. Axborot-kommunikativ kompetentlikni hozirgi oliy pedagogik ta'lim o'qituvchilari, talabalari, magistrilari axborot kommunikatsiya texnologiyalari tushunchasi bilan adashtirib qo'llashadi. Ilmiy nuqtayi nazar bilan qaraganda ikkala tushuncha mohiyatan bir-biridan farq qiladi.

Axborot-kommunikativ texnologiya – bu umumiy tushuncha bo'lib, axborotlar umumlashtirib ishlash uchun mexanizmlar, algoritmlar va usullarni o'z ichiga oladi. Hozirgi davr axborot-kommunikativ texnologiyalari kompyuter dasturiy ta'minoti hamda telekommunikatsiya vositalari yordamida axborotlar qabul qilinadi va jo'natiladi.

Axborot-kommunikativ kompetentlik – rivojlanayotgan axborot jamiyati sharoitida samarali, muvaffaqiyatli faoliyat yuritishda axborotdan foydalanish, izlash, yaratish, qayta ishlash, baholash va yetkazish – tarqatish uchun axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalana olish qobiliyatidir.

Axborot-kommunikativ kompetentlikga o'z zamonasining mohir pedagoglari

quyidagicha ta'rif berganlar:

A.A. Elizarov: axborot-kommunikativ kompetentlik – bilim, malaka va ko'nikma yig'indisi bo'lib, kasbiy vazifani amalga oshirishda juda muhim bo'lgan tajribani mavjudligidir.

L.N. Garbunova va A.M. Semibratov: axborot-kommunikativ kompetentlik – pedagogning mustaqil va o'z kasbiy faoliyati davomida axborot texnologiyalarni qo'llashdagi tayyorgarligi va qobiliyatidir.

V.B. Burmakina: axborot-kommunikativ kompetentlik – ta'lim-tarbiya va boshqa faoliyat jarayonida vujudga keladigan muammolarni hal qilishda axborot – kommunikativ texnologiyalari savodxonligi bo'yicha egallagan barcha ko'nikmalarni qo'llay olish.

Xalqaro "Yunesko" tashkiloti tomonidan 2008-yilda "O'qituvchining axborot-kommunikativ kompetentligi tizimi" ishlab chiqildi.

"O'qituvchining axborot-kommunikativ kompetentligi tizimi" bo'yicha "Yunesko" tavsiyalarida ta'kidlanganidek, zamonaviy o'qituvchining savodxon bo'lishi va talabalarda fan doirasidagi ko'nikma va malakalarni shakllantirishi yetarli emas. Zamonaviy o'qituvchining vazifasi o'quvchilarni zamonaviy axborot texnologiyalari bilan yaqindan tanishib, qo'yilgan vazifalarni yechishda, dasturda belgilangan fanlarni o'zlashtirishda axborot-kommunikativ texnologiyalardan foydalanishni o'rgatishdan ham iborat. "Yunesko" tomonidan berilgan tavsiyalarda, kompetensiya tuzilmasida o'qituvchining layoqati 6 aspektga ajratib ko'rsatiladi:

- ta'lim sohasida axborot kommunikativ texnologiyalarining o'rnini anglay bilish;
- ta'lim dasturini tuzish va baholash;
- pedagogik amaliyot;
- axborot-kommunikativ texnologiyalarining texnik va dasturiy ta'minotini bilish;
- ta'lim jarayonini tashkil etish va boshqarish;
- kasbiy rivojlanish.

"Yunesko" tomonidan ishlab chiqilgan tavsiyalar asosida oliy pedagogik ta'lim magistrlarinig axborot-kommunikativ kompetentligini rivojlantirishda dasturulamal bo'lib xizmat qiladi.

Oliy pedagogik ta'lim magistrilarida axborot-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishda ijtimoiy va shaxsiy faoliyatlarda natijali qo'llay olish, hozirgi oliy pedagogik ta'lim sohasining ustuvor masalalaridan biri bo'lib kelmoqda. Axborot – kommunikativ kompetentlik oliy pedagogik ta'lim magistrilarida kompyuter texnologiyalarini va boshqa texnologiyalar bo'yicha savodxonligini aqlan va bilim, ko'nikma asosida samarali foydalanishini aytishimiz mumkin bo'ladi. Ya'ni axborot-kommunikativ kompetentlik ta'lim sohasidagi dolzarb muhim bo'lgan katta va kichik muammolarni ham o'rganishni talab qiladi.

Hozirgi globallashuv jarayonida oliy pedagogik ta'lim magistrilari internetdan, kompyuter texnologiyalaridan foydalanishida oddiy yo'nalish bo'yicha emas balki bu – texnologiyalardan pedagogik nuqtayi nazardan qaraganda pedagogik va didaktik yondashuvlar asosida foydalanishi zarurdir.

Oliy pedagogik ta'lim magistrilarida axborot-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishning asosiy 3 ta muhim yo'nalishlarni kiritishimiz mumkin bo'ladi:

1. Yetarli darajada axborot-kommunikativ kompetentlik bo'yicha nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarga ega bo'lishi;
2. Axborot-kommunikativ kompetentlik bo'yicha oliy pedagogik ta'limda umumiy, ijtimoiy, shaxsiy muammolarni hal qilish;
3. Axborot-kommunikativ kompetentlik tushunchalarini oliy pedagogik ta'limda

yetakchi tushuncha sifatida qabul qilish, axborotlarni ishonchligi va umumiy ma'lumotlarni samarali yetkazib berish va ilmiy-nazariy faoliyatda natijalarga erishish.

Oliy pedagogik ta'lim magistrilarida axborot-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishda, magistrilar quyidagi ma'lumotlarni bilishlari muhim ahamiyat kasb etadi.

- mavjud axborot manbalaridan (internet, televizor, radio (audio video yozuv), telefon, kompyuter, elektron pochta va boshqalardan) foydalana olishni;

- media vositalardan zarur bo'lgan axborotlarni izlab topa olish, saralash, qayta ishlash, uzatish, saqlash, xavfsizligini ta'minlash va foydalanishda media-madaniyatiga rioya qilish;

- ma'lumotlar bazasini yarata olish, asosilarini tanlay olish va ularni tahlil qila olish;

- kundalik faoliyatda uchraydigan hujjatlar bilan ishlay olish (o'quv-metodik va ilmiy tadqiqot ishlari).

Oliy pedagogik ta'lim magistrilarida axborot-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish bo'yicha Oliy pedagogik ta'lim magistrilarida axborot-kommunikativ kompetentlik tashkil etish bo'yicha axborotlarni aniqlash va qidirish ko'nikmalariga ega bo'lish 31 foizni tashkil etdi;

Axborotlarni boshqarish integratsiya qilish 23 foizni tashkil etdi;

Internet tarmog'idan foydalanib axborotlarni yaratish va ularni baholash ko'rsatkichlari 22 foizni tashkil etdi;

Internet manbalari yordamida ya'ni elektron pochta va boshqa dasturlar yordamida ma'lumotlarni to'laonli yetkazib berish 19 foiz ko'rsatkichlarni tashkil etdi.

Olingan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, oliy pedagogik ta'lim magistrilarida internet tarmog'idagi bilim darajalarini yuqori saviyada rivojlantirish bo'yicha, quyidagi nazariy hamda amaliy tavsiyalarni bajarish kerak bo'ladi.

Axborotlarni aniqlash va qidirish bo'yicha:

- savolni to'g'ri talqin qilish va savolni batafsil o'rganib chiqish;

- matnda ma'lumotlarni topish;

- topshiriqlarni aniq va noaniq ko'rinishini umumlashtirish;

- tushunchalar va atamalarini identifikatsiyalash;

- batafsil ma'lumotlarni hisobga olgan holda qidirish shartlarini tanlash;

- qidiruv natijalarini so'ralgan shartlarga muvofiq bo'lishi hamda qidiruv strategiyasini shakllantirish;

Axborotlarni boshqarish va integratsiya qilish bo'yicha:

- axborotni tuzish uchun tasniflash sxemasini yaratish;

- tavsiya etilgan tasniflash sxemalaridan foydalanish;

- axborotni turli manbalarga solishtirish va to'plash;

- bilim olishda foyda keltirmaydigan axborotlarni ajratish;

- axborotni qisqa va mantiqiy ravishda har tomonlama umumlashtirish;

Axborotlarni yaratish va ularni baholash bo'yicha:

- olingan ma'lumotlarni shu jumladan, qarama-qarshi ma'lumot asosida muayyan muammoni hal etish bo'yicha tavsiyalarni ishlab chiqish;

- muayyan muammoni hal etishda mavjud axborotni inobatga olib xulosa chiqarish;

- ziddiyatli ma'lumotlar mavjud bo'lgan hollarda muammoni muvozanatlash;

- chiqarilgan xulosalarni asoslash va xulosalarning ishonchligini oshirish maqsadida yaratilgan ma'lumotlarni turkumlash.

Axborot materiallarini yetkazib berish bo'yicha:

- internet orqali muayyan auditoriyaga ma'lumotni moslashtirish (tegishli vositalar,

til va vizual vositalarni tanlash);

- axborot manbalarini to'g'ri ko'rsatib berish;
- zarur hollarda axborotning maxfiylikini ta'minlash;
- madaniy, irqiy, etnik kelib chiqish yoki jinsiga nisbatan provakatsion bayonotlardan foydalanmaslik.

Yuqorida keltirilgan tavsiyalar asosida oliy pedagogik ta'lim magistrLARining axborot-kommunikativ kompetentligi bosqichma-bosqich rivojlana boshlaydi. Bu tavsiyalar orqali oliy pedagogik ta'lim magistrLARining kompyuter dasturlari hamda axborotlar bo'yicha savodxonligi oshadi hamda ularning kelajakdagi pedagogika kasbida axborotlardan namunali foydalanishlari yuqori saviyada tashkil etiladi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, oliy pedagogik ta'lim magistrLARida axborot-kommunikativ kompetentlikni rivojlantirishda ilmiy-nazariy jihatdan yondashish talab qilinadi. XXI asr axborot texnologiyalar asri bo'lib, bo'lajak pedagoglarning axborot-kommunikativ kompetentligini rivojlantirishda mustaqil ravishda seminarlar, kompyuter texnologiyalarining dasturlari yuzasidan treninglar, maxsus kurslar tashkil qilish, ularning bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirishda asosiy tayanch bo'ladi.

Oliy pedagogik ta'lim magistrLARining axborot-kommunikativ kompetentligini rivojlantirishda zamonaviy texnologiya bilimlaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. MagistrLarning internet tarmog'i orqali axborotlarni qabul qilishlari, ularni bazasini yuqori saviyada yaratishlari hamda belgilangan, kutiladigan internet pochталariga yoki dasturlarga jo'natishlari ularning axborot savodxonligini yanada oshiradi.

Axborot-kommunikativ kompetentlikni ta'lim sohasining har qanday bo'g'inida rivojlantirish kelajakda kadrlarning innovatsion kompyuter texnologiyalarini tez va samarali o'rganishiga va ularning o'z sohalarini rivojlantirishlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Структура ИКТ. компетентности учителей. Рекомендации ЮНЕСКО. <https://inpo.s-vfu.ru/wp-content/uploads/2020/02/rekomendatsii-YUNESKO.pdf>.
2. Zokirov Ulug'bek. Individual Features Of Development Of Information And Communicative Competence In Masters Of Higher Pedagogical Education. The American Journal of Social Science and Education Innovations. № 3 (3), 486-491. (2021). <https://usajournalshub.com/index.php/tajssei/article/view/2423/2314>
3. Zokirov Ulug'bek Murodjon o'g'li. Scientific and Theoretical Bases of Didactic Principles of Development of Information – Communicative Competence in Masters of Higher Pedagogical Education of the Republic of Uzbekistan. Annals of the Romanian Society for Cell Biology. № 25 (4), 2021. 8896-8903. <http://annalsofrscb.ro/index.php/journal/article/view/3612>
4. Лебедева М.Б., Шилова О.Н. Что такое ИКТ компетентность студентов педагогического университета и как ее формировать? // Информатика и образование. – 2004. – № 3. – С. 95-100.
5. “Pedagogik atamalar” lug'ati. – T.: Meros, 2014. –15-b.
6. Новая ИКТ компетентность учителей. Газета “Лаборатория знаний” — официальный печатный орган издательства “БИНОМ. Лаборатория знаний” Выпуск 9, сентябрь 2014.